

<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-12-2-263-272>

УДК 378.4

Литовченко Олена

Інститут вищої освіти НАПН України,
молодший науковий співробітник
o.lytovchenko@ihed.org.ua

Соціальна відповідальність університетів як інструмент розвитку громади (аналіз вітчизняних наукових публікацій)

Стаття присвячена проблемам формування та популяризації соціальної відповідальності яка розглядається як один з напрямів підвищення добробуту суспільства. Соціальна відповідальність університетів вбачається важливим інструментарієм побудови партнерських відносин та розвитку громади. В роботі здійснено аналіз вітчизняних наукових публікацій, що стосуються тематики соціальної відповідальності університетів та їх взаємодії з громадою. Означено основні змістовні виміри наявних досліджень, до яких віднесено зв'язок соціальної відповідальності університетів та їх конкурентоспроможності, а також вплив соціальної відповідальності університетів на якість вищої освіти. Акцентовано потребу посилити прикладний аспект при дослідженні проблеми соціальної відповідальності. Констатовано відсутність досліджень, спрямованих безпосередньо та комплексно на проблему взаємодії університетів і місцевих громад. Актуальність дослідження проблеми соціальної відповідальності університетів спричинена тенденціями розвитку суспільства в цілому (проблеми забезпечення стійкого розвитку), так і процесами реформування вищої освіти (конкурентоспроможність закладів, розширення університетської автономії та фінансової автономії, зокрема, посилення соціальної місії вищої освіти). Вітчизняні експерти при дослідженні проблеми соціальної відповідальності університетів більшою мірою концентруються на теоретичних аспектах. Прикладний аспект досліджень реалізації соціальної відповідальності закладів вищої освіти в Україні потребує посилення. До основних змістовних векторів дослідження соціальної відповідальності університетів вітчизняними вченими відносимо: зв'язок соціальної відповідальності університетів та їх конкурентоспроможності; вплив соціальної відповідальності університетів на підвищення якості вищої освіти.

Ключові слова: соціальна відповідальність, взаємодія з громадою, якість вищої освіти, конкурентоспроможність закладів, стейкхолдери, суспільство, розвиток економіки.

Вступ

Останнім часом все більше уваги з боку наукової спільноти приділяється соціальній відповідальності. Формування та популяризація соціальної відповідальності розглядається як один з напрямів підвищення добробуту суспільства. Соціальна відповідальність університетів вбачається важливим інструментарієм побудови партнерських відносин та розвитку громади. «Соціальна відповідальність виступає невід'ємним елементом у макросистемі людина-держава-суспільство. З одного боку, люди за своєю суттю прагнуть до порядку, зазначеного в Книзі правителя області Шан, з іншого – своїми діями вони породжують безладдя. Категорії «порядок» і «безлад» є антиподами, і водночас перебувають між собою у взаємозв'язку та взаємозалежності. Тут можна спостерігати своєрідні прояви на рівні соціуму: 1) кожна складна соціальна структура прагне до самозбереження, зокрема, через упорядкування суспільних

відносин; 2) кожна складна соціальна структура тяжіє до розпаду, дезінтеграції, зокрема, через розрив унормованих соціальних зв'язків. Для прикладу можна згадати Римську імперію, Київську Русь, Югославію, Чехословаччину, СРСР. Тут маємо справу зі своєрідним проявом закону єдності і боротьби суперечностей. Встановлення норм відносин вимагає соціального контролю за їх дотриманням. Відповідальність виступає інструментом у механізмі соціального контролю» (Охріменко, Іванова, 2015:7)

Метою статті є огляд і аналіз вітчизняних наукових публікацій, присвячених проблемам соціальної відповідальності вищої освіти.

Методи дослідження

У межах даної аналітичної розвідки були використані загальнонаукові методи наукового пізнання, зокрема метод системного аналізу та порівняльний метод, що дозволило виявити основні змістовні вектори дослідження соціальної відповідальності університетів вітчизняними вченими.

Результати дослідження

Аналіз вітчизняних наукових публікацій, присвячених проблемі взаємодії університетів і громади та соціальної відповідальності університетів, дозволив виявити низку статей, опис яких ми подаємо далі у хронологічному порядку.

У статті **Г. Хоружого «Соціальна відповідальність вищої школи в контексті Болонського процесу»** (Хоружий, 2010) досліджується соціальна відповідальність університетів через призму Болонського процесу. Г. Хоружий наголошує, що соціальний вимір є одним із ключових пріоритетів у «болонських реформах». Дослідник детально зупиняється на визначенні поняття «відповідальність», яка «відображає об'єктивний, історично конкретний характер взаємин між особистістю, колективом і суспільством з позицій свідомого дотримання взаємних вимог, і яка є суттєвою ознакою громадянського суспільства». (Хоружий, 2010). Автор характеризує зміст соціальної відповідальності закладів вищої освіти «взаємозв'язком двох сторін — об'єктивною і суб'єктивною» (Хоружий, 2010). При цьому Г. Хоружий розрізняє індивідуальну та колективну відповідальність.

Ключовими у структурі соціальної відповідальності вищої освіти експерт виділяє такі елементи, як «забезпечення високої якості навчального процесу та наукових досліджень, інноваційності розвитку, конкурентоспроможності вищого навчального закладу; глибоке розуміння потреб колективу та практичні дії керівництва ВНЗ; усвідомлення керівництвом, науково-педагогічними працівниками, персоналом і студентами соціальної ролі свого вищого навчального закладу в суспільстві, у регіоні чи місті, а також необхідності діяти відповідно до їх вимог та потреб; активна соціальна діяльність, що є складовою стратегії ВНЗ, ініціювання різних соціальних і екологічних проектів, благодійницьких акцій тощо та участь у них; взаємодія та постійний діалог із стейкхолдерами, органами влади, місцевими громадами, громадськими організаціями, церквою; постійний контроль за своїми діями з урахуванням їх результатів і наслідків та самооцінка на базі соціально значущих критеріїв; відкритість та прозорість діяльності, публічна звітність перед колективом, стейкхолдерами та громадськістю» (Хоружий, 2010). Іншими словами, до елементів структури соціальної відповідальності вищої освіти вченим віднесено процеси, принципи, безпосередньо складові,

фактори тощо. Щодо останнього, зазначимо, що одним із важливих чинників соціальної відповідальності визначено тісну співпрацю із громадою/громадськістю, яка потрібна для успішної реалізації соціальної діяльності закладів вищої освіти (ЗВО).

Г. Хоружий підкреслює, що «головними механізмами реалізації соціальної відповідальності виступають діалог та взаємодія органів управління університетів із внутрішніми та зовнішніми партнерами. Залучення зовнішніх партнерів до управління вищим навчальним закладом дає змогу реалізувати багатогранні зв'язки із суспільством, відкритість, демократичність і прозорість» (Хоружий, 2010). Позитивним наслідком такої взаємодії університетів та суспільства є практика, яка свідчить «що вищі навчальні заклади є важливими й активними структурами громадянського суспільства і при цьому йдеться про залучення до активного громадського життя усіх членів академічної спільноти» (Хоружий, 2010). Тому, активне залучення ЗВО до діалогу із спільнотою, в будь-якому ракурсі дає гарні результати для подальшої співпраці.

Зважаючи на зарубіжний досвід, експерт стверджує, що «соціальна відповідальність є результатом взаємодії правової держави, структурованого громадянського суспільства і розвинутої соціальної економіки» (Хоружий, 2010).

Тому, на думку Г. Хоружого «формування і функціонування соціальної відповідальності вищих навчальних закладів потребує організаційної свободи, зрозумілих і доброзичливих правил регулювання їх діяльності, без яких ВНЗ не зможуть реалізувати свій потенціал і бути конкурентоспроможними. Відповідальність перед суспільством передбачає поліпшення інформування і взаємодії з суспільством, що нині стримує участь університетів у вирішенні суспільних проблем» (Хоружий, 2010).

Завершуючи огляд публікації Г. Хоружого «Соціальна відповідальність вищої школи в контексті Болонського процесу» (Хоружий, 2010) зазначимо, що у світлі досліджуваної проблеми взаємодії університетів і громади необхідною умовою розвитку ЗВО в контексті Болонського процесу є дотримання задекларованих цілей Болонського процесу, де соціальна відповідальність є однією з ключових цінностей для зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технічного потенціалу Європи.

Л. Шевченко «Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: аспект якості освіти» (Шевченко, 2011)

Автор зазначає, що «методологічною основою соціальної відповідальності ЗВО (університету) вважають концепцію соціальної відповідальності бізнесу. Однак такий підхід є не зовсім правильним. У ЗВО і бізнес-структур різні місії, цілі і кінцеві результати» (Шевченко, 2011). Тому саме на «кінцевих результатах» далі зосереджується авторка. Л. Шевченко наголошує, що «від соціально відповідального ЗВО (університету) очікують насамперед досягнення високих кінцевих результатів діяльності» (Шевченко, 2011). Вчена пропонує відображати «кінцеві результати діяльності» у вимірах, розглянувши які ми чітко вбачаємо тісний зв'язок із якістю освіти.

Л. Шевченко описує два основні підходи до визначення якості вищої освіти. «Перший підхід пов'язує сутність поняття з відповідністю всіх аспектів вищої освіти певним цілям, вимогам, нормам та стандартам. Другий підхід відбиває ступінь відповідальності ЗВО перед суспільством і численними стейкхолдерами, кожний з яких зацікавлений у якісній вищій освіті» (Шевченко, 2011). Отже, бачимо, що другий підхід максимально відображає тісний зв'язок між споживачами освітніх благ і кінцевими результатами діяльності ВНЗ.

У публікації дослідниця наводить чинники погіршення якості освіти в Україні і аспекти, які впливають на цей процес. Ці чинники є основою «передумови для асоціальної (безвідповідальної) поведінки ЗВО в освітніх відносинах, насамперед щодо надання якісної освіти» (Шевченко, 2011).

Автор наголошує, що «форми взаємодії між ЗВО і громадськістю могла б стати соціальна звітність ЗВО, яка мала б сприяти формуванню позитивного іміджу ЗВО, зростанню лояльності студентів і співробітників, зміцненню ділової репутації ВНЗ, залученню інвестицій, поліпшенню позицій вітчизняних ЗВО у міжнародному освітньому середовищі» (Шевченко, 2011). На нашу думку, така практика була б дуже доречною в Україні.

Досліджуючи соціальну відповідальність ЗВО Л. Шевченко наголошує, що формування системи соціальної відповідальності у сфері вищої освіти є одним із ключових факторів розвитку суспільства в цілому.

Н. Сментина, Р. Хусаїнов «Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: концептуальний аналіз» (Сментина, Хусаїнов, 2014).

Автори публікації зазначають, що внаслідок змін, що відбуваються у системі вищої освіти і суспільстві, перед ЗВО постають певні задачі, без вирішення яких неможливий розвиток конкурентоспроможного університету на ринку освітніх послуг. Саме тому «наявність дієвої системи соціальної відповідальності ВНЗ і розуміння її важливості з боку керівництва ВНЗ стає потужним інструментом посилення конкурентоспроможності вищого навчального закладу в умовах ринку» (Сментина, Хусаїнов, 2014). Науковці наголошують на тому, що «не лише держава, але й інші інституції: бізнес-структури, освітні установи, наукові структури, громадські організації тощо повинні нести відповідальність за соціальні питання» (Сментина, Хусаїнов, 2014). Іншими словами, «соціальна відповідальність» має набагато ширший діапазон застосування.

Автори вважають, що «поштовхом до реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності ВНЗ має слугувати усвідомлення стратегічної ролі корпоративної соціальної відповідальності у взаємодії вищого навчального закладу із «зовнішнім світом»» (Сментина, Хусаїнов, 2014). Наслідком такого підходу є те, що «дії в напрямі реалізації концепції корпоративної соціальної діяльності повинні бути детально описані в стратегічному плані розвитку вищого навчального закладу» (Сментина, Хусаїнов, 2014).

Також Н. Сментина та Р. Хусаїнов пропонують активно застосовувати «набір шести принципів, які повинні закласти основу глобальної платформи для відповідального управління освітою» (Сментина, Хусаїнов, 2014), до яких зокрема віднесено: мета, значення, метод, дослідження, партнерство, діалог.

У науковій праці дослідники наводять приклади визначення поняття «соціальна відповідальність вищого навчального закладу», і за результатами аналізу пропонують власне визначення: «це визнана всіма, усвідомлена і цілеспрямована діяльність вищого навчального закладу у формуванні соціальної та екологічної свідомості учасників науково-освітнього процесу з урахуванням інтересів зовнішнього середовища та груп стейкхолдерів, з метою побудови конкурентоспроможної економіки на засадах сталого розвитку» (Сментина, Хусаїнов, 2014). Іншими словами, при визначенні соціальної відповідальності університетів автори дослідження акцентують увагу на формуванні і розвитку соціальної відповідальності у науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти.

У контексті тематики нашого дослідження можна зробити висновок про зв'язок соціальної відповідальності закладу і соціальної відповідальності членів академічної спільноти і безпосередній вплив процесів пов'язаних з реалізацією корпоративної соціальної відповідальності закладу на якості, які формуються у здобувачів вищої освіти.

У статті *О. Грішнова та С. Бех «Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку»* (Грішанова, Бех, 2014) автори акцентують увагу на особливій ролі університетів у формуванні соціальної відповідальності.

Автори підкреслюють, що прояви соціальної відповідальності університету полягають у виконанні суспільних функцій, які виконує ЗВО: «основою соціальної відповідальності вищих навчальних закладів є надання високоякісних і затребуваних суспільством навчальних послуг, а також проведення актуальних наукових досліджень. Водночас відповідальність університету виявляється і у виконанні ним функцій роботодавця для співробітників, учасника соціальних відносин в суспільстві і місцевій громаді, учасника економічних і політичних відносин з державою, ділового партнера» (Грішанова, Бех, 2014).

О. Грішнова та С. Бех зупиняються на перевагах впровадження корпоративної соціальної відповідальності в університетах, її впливі на освітню систему у цілому. Для ефективного впровадження корпоративної соціальної відповідальності у вітчизняних університетах науковці пропонують розглянути зарубіжний досвід.

Для оцінювання рівня впровадження корпоративної соціальної відповідальності у вітчизняних університетах дослідники пропонують систему критеріїв, одним із важливих яких є «участь у розвитку громад» (Грішанова, Бех, 2014).

Експерти підкреслюють, що «важливе значення для розвитку корпоративної соціальної відповідальності в організації має дослідження інтересів заінтересованих осіб (стейкхолдерів). Для вирішення цього завдання організація розробляє карту стейкхолдерів» (Грішанова, Бех, 2014).

Одним із ключових зовнішніх стейкхолдерів є місцева громада: «сучасний університет повинен мати не лише глобальну, національну, але також локальну місію, виконуючи очевидно корисну роль для місцевої громади за місцем свого фізичного розташування» (Грішанова, Бех, 2014). Цінним в ракурсі нашого дослідження взаємодії університетів і громади, є зв'язок між соціальною відповідальністю і зовнішніми стейкхолдерами, одним із ключових яких є місцева громада.

У статті *М. Деліні «Соціальна відповідальність вищої освіти в Україні»* (Деліні, 2014) автор стверджує, що соціальна відповідальність вищої освіти спирається на концепцію соціально відповідального бізнесу. У свою чергу «основними характеристиками соціальної відповідальності бізнесу є добровільність; інтегрованість у бізнес-стратегію підприємства, системність; користь для усіх зацікавлених сторін: співробітників, споживачів, акціонерів, товариств тощо, а також для самого підприємства; внесок у процес сталого розвитку» (Деліні, 2014), і тому детально зупиняється на семи аспектах його діяльності. Одним із аспектів соціально відповідального бізнесу науковець наводить «розвиток місцевих громад та співпрацю з ними» (Деліні, 2014).

Значну роль у формуванні соціально відповідального бізнесу є формування соціально відповідальної людини / громадянина: «виховання соціально відповідальної молоді і є засобом формування нового суспільства та розвиненої економіки України» (Деліні, 2014). Як бачимо, на думку М. Деліні ця функція покладена на вищу освіту: «Вища освіта повинна не

тільки надавати тверді навички для теперішніх і майбутніх поколінь, але й має також сприяти освіті соціально відповідальних громадян, які прагнуть до створення миру, захисту прав людини і цінностей демократії» (Деліні, 2014).

Висновок, який ми можемо зробити за результатами аналізу цієї публікації у світлі нашого дослідження, полягає у зв'язку соціальної відповідальності університету та соціально відповідального бізнесу та їх впливі на розвиток економіки в цілому.

Л. Хижняк «Еволюція соціальної відповідальності університету» (Хижняк, 2015).

Автор звертає увагу, що «ресурсна, економічна, ідеологічна залежність освіти від держави зменшується, що вимагає розробки та впровадження нових систем соціальної взаємодії учасників освітнього процесу» (Хижняк, 2015). Л. Хижняк багато уваги приділяє саме суб'єктам освітнього процесу, їх соціальній відповідальності, але зазначає, що «разом з тим недостатньо вивченою залишається соціальна відповідальність освітніх установ, які наразі адаптуються до нових соціальних, економічних, політичних умов життєдіяльності» (Хижняк, 2015).

У сучасному світі на формування соціальної відповідальності університету впливають різні чинники, від глобальних процесів, які відбуваються у світі до «соціального замовлення від суспільства зберігати і розвивати у студентів національну ідентичність, дотримуватися національних стандартів освіти» (Хижняк, 2015). Науковець дотримується думки, що «у ринковому суспільстві в еволюції університету відбуваються зміни, які в першу чергу змушують переосмислити співвідношення соціального і економічного у його функціонуванні і розвитку, і, як наслідок, вимагають перегляду критерії і показники соціальної відповідальності університету» (Хижняк, 2015). Оцінити рівень соціальної відповідальності сучасного університету можна за кінцевими результатами його діяльності.

Важливою знахідкою для нашого огляду в рамках взаємодії університетів і громади, є згода Л. Хижняк з підходом, відповідно до якого «соціальна відповідальність університету реалізується в двох напрямках: «через інтернаціоналізацію і через регіоналізацію, яка проявляється через співпрацю університету з бізнесом, науковими центрами, суспільством, іншими навчальними закладами та органами влади (місцевими, регіональними)» (Хижняк, 2015). Саме тому, еволюція в соціальній відповідальності університетів неможлива без взаємодії з територіальними громадами. Автор також поділяє позицію Д. Чарльза, «згідно з якою оцінка ролі університету в розвитку місцевого співтовариства носить як філософський, так і методологічний характер. Університети не є установами, що існують поза суспільної системи, у т. ч. територіальної. Точніше, університети вбудовані в різні типи спільнот, частина яких мають місцеве значення, частина – глобальне. З цієї точки зору університети є невід'ємною частиною місцевої, національної та глобальної суспільних систем, що формують частину того, що прийнято називати суспільством» (Хижняк, 2015).

Завершуючи огляд цієї статті, підкреслимо, що в даній публікації зв'язок між університетами і громадою набуває ще більш критичного значення, оскільки університети безпосередньо розглядаються як частина місцевої спільноти.

У статті **«Соціальна відповідальність вищого навчального закладу України та основні умови її дотримання»** (Іваницька, Панченко, Панченко, 2017) **О. Іваницька, А. Панченко та Г. Панченко**, трактуючи поняття «соціальна відповідальність», виділяють кілька основних підходів щодо цього, а саме: «діяльнісний, соціальний і інституціональний» (Іваницька, Панченко, Панченко, 2017). Автори дослідження розкривають зміст вище зазначених підходів

таким чином: «Діяльнісний полягає у підкресленні соціально-відповідального характеру діяльності певного суб'єкту чи інституту. Соціальний підхід - це соціальне явище, що являє собою добровільне та свідоме виконання, використання і дотримання суб'єктами суспільних відносин, приписів, соціальних норм, а у випадку їхнього порушення – застосування до порушника заходів впливу, передбачених ними. Інституціональний підхід акцентується у визначенні І. Бабіча (2013), який відзначав, що соціальна відповідальність – це інститут, що відповідає сучасним потребам суспільства і є невід'ємною частиною економічної, соціальної, екологічної, етичної й правової його сфер» (Іваницька, Панченко, Панченко, 2017).

Науковці виокремлюють певні види відповідальності, зокрема «правової, економічної, етичної, екологічної» (Іваницька, Панченко, Панченко, 2017), таким чином підводячи нас до думки що «компанія не може бути соціально відповідальною, якщо вона не є юридично відповідальною, тобто загальнообов'язкові до виконання нормативні документи фактично окреслюють мінімальний рівень соціальної відповідальності суб'єктів господарювання» (Іваницька, Панченко, Панченко, 2017). Автори дають своє визначення «соціально відповідальному закладу вищої освіти»: «Соціально відповідальний заклад вищої освіти – це установа, яка бере на себе додаткові зобов'язання щодо дотримання принципів відповідальності перед суспільством відповідно до тих, що окреслені у відповідних законодавчих і нормативних актах» (Іваницька, Панченко, Панченко, 2017).

Основний висновок, який може бути зроблений за результатами даної публікації, це тісний зв'язок між «соціальною відповідальністю» та «юридичною відповідальністю» закладу вищої освіти.

Висновки

Здійснений аналіз вітчизняних наукових публікацій, присвячених проблемі соціальної відповідальності закладів вищої освіти, дає підстави для формулювання таких висновків:

1. Аналіз вітчизняних наукових публікацій, присвячених проблемі взаємодії університетів і громади та соціальної відповідальності університетів, дозволяє стверджувати, що зазначені проблеми перебувають у колі наукових інтересів вітчизняних дослідників більшою мірою економічного та юридичного спрямування.

2. Актуальність дослідження проблеми соціальної відповідальності університетів спричинена тенденціями розвитку суспільства в цілому (проблеми забезпечення стійкого розвитку), так і процесами реформування вищої освіти (конкурентоспроможність закладів, розширення університетської автономії та фінансової автономії, зокрема, посилення соціальної місії вищої освіти).

3. Вітчизняні експерти при дослідженні проблеми соціальної відповідальності університетів більшою мірою концентруються на теоретичних аспектах. Прикладний аспект досліджень реалізації соціальної відповідальності закладів вищої освіти в Україні потребує посилення.

4. До основних змістовних векторів дослідження соціальної відповідальності університетів вітчизняними вченими відносимо такі:

- зв'язок соціальної відповідальності університетів та їх конкурентоспроможності;
- вплив соціальної відповідальності університетів на підвищення якості вищої освіти;

Як бачимо, вище означений перелік не включає проблеми взаємодії університетів і громади, що ще раз підкреслює актуальність дослідження останньої.

5. До основних теоретичних положень, які варто покласти в основу дослідження проблеми взаємодії університетів і громади, на наш погляд, доцільно віднести:

- визначення поняття «соціальна відповідальність університетів»;
- принципи реалізації соціальної відповідальності університетів;
- вплив університетів на розвиток громади (основні види діяльності, послуги тощо).

Бібліографічні посилання

Грішнова, О. & Бех, С. (2014). Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка, випуск 158.*
<https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialna-vidpovidalnist-universitetiv-ukrayini-porivnyalniy-analiz-ta-osnovni-napryami-rozvitku/viewer>

Деліні, М. (2014). Соціальна відповідальність вищої освіти в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, 9 (4), 165-168.*
https://www.researchgate.net/profile/Maryna-Dielini/publication/343548219_SOCIALNA_VIDPOVIDALNIST_VISOI_OSVITI_V_UKRAINI/links/5f3106e6299bf13404b41c04/SOCIALNA-VIDPOVIDALNIST-VISOI-OSVITI-V-UKRAINI.pdf

Іваницька, О., Панченко, А., & Панченко, Г. (2017). Соціальна відповідальність вищого навчального закладу України та основні умови її дотримання. *Педагогічний процес: теорія і практика. Вип. 4, 40-44.* http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=pptp_2017_4_8

Охріменко, О.О., & Іванова, Т.В. (2015). *Соціальна відповідальність. Навчальний посібник.* К.: Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут».

Сментина, Н., & Хусаїнов, Р. (2014). Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: концептуальний аналіз. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 9 (2), 20-25.*
http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/58.pdf

Хижняк, Л. (2015). Еволюція соціальної відповідальності університету. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент, 18, 5-13.*
http://enpuir.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/8551/Issue_18_Khyzhniak_L..pdf?sequence=1&isAllowed=y

Хоружий, Г. (2010). Соціальна відповідальність вищої школи в контексті Болонського процесу. *Вища школа.* <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VcFwX-bbr5oJ:library.uipa.edu.ua/images/data/Vissha-osvita/3.doc+&cd=27&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

Шевченко, Л. (2011). Соціальна відповідальність вищих навчальних закладів: аспект якості освіти. *Економічна теорія та право, 4(7), 5-15.*
https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3853/1/Shevchenko_5.pdf

References

- Grishnova, O., & Bex, S. (2014). Social`na vidpovidal`nist` universy`tetiv Ukrayiny`: porivnyal`ny`j analiz ta osnovni napryamy` rozvy`tku [Social responsibility of Ukrainian universities: comparative analysis and main directions of development]. *Visny`k Ky`ivs`kogo nacional`nogo universy`tetu im. Tarasa Shevchenka. Seriya: Ekonomika, vy`pusk 158*. <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialna-vidpovidalnist-universitetiv-ukrayini-porivnyalniy-analiz-ta-osnovni-napryami-rozvitku/viewer> [in Ukrainian].
- Dyelini, M. (2014). Social`na vidpovidal`nist` vy`shhoyi osvity` v Ukrayini [Social responsibility of higher education in Ukraine]. *Naukovy`j visny`k Xersons`kogo derzhavnogo universy`tetu. Seriya: Ekonomichni nauky`, 9 (4)*, 165-168. https://www.researchgate.net/profile/Maryna-Dielini/publication/343548219_SOCIALNA_VIDPOVIDALNIST_VISOI_OSVITI_V_UKRAINI/links/5f3106e6299bf13404b41c04/SOCIALNA-VIDPOVIDALNIST-VISOI-OSVITI-V-UKRAINI.pdf [in Ukrainian].
- Ivany`cz`ka, O., Panchenko, A., & Panchenko, G. (2017). Social`na vidpovidal`nist` vy`shhogo navchal`nogo zakladu Ukrayiny` ta osnovni umovy` yiyi dotry`mannya [Social responsibility of the higher educational institution of Ukraine and the main conditions of its observance]. *Pedagogichny`j proces: teoriya i prakty`ka, Vy`p. 4*, 40-44. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgibin/irbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASPmeta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pptp_2017_4_8 [in Ukrainian].
- Okhrimenko, O.O., & Ivanova, T.V. (2015). *Sotsialna vidpovidalnist. Navchalnyi posibnyk [Social responsibility. Tutorial]*. K.: Natsionalnyi tekhnichnyi universytet Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». [in Ukrainian].
- Smenty`na, N., & Xusainov, R. (2014). Social`na vidpovidal`nist` vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv: konceptual`ny`j analiz [Social responsibility of higher education institutions: conceptual analysis]. *Naukovy`j visny`k Xersons`kogo derzhavnogo universy`tetu. Seriya: Ekonomichni nauky, 9 (2)*, 20-25. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/58.pdf [in Ukrainian].
- Xy`zhnyak, L. (2015). Evolyuciya social`noyi vidpovidal`nosti universy`tetu [Еволюція соціальної відповідальності університету [The evolution of social responsibility of the university]. *Mizhnarodny`j naukovy`j forum: sociologiya, psy`xologiya, pedagogika, menedzhment, 18*, 5-13. http://enpuir.npu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/8551/Issue_18_Khyzhniak_L..pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
- Xoruzhy`j, G. (2010). Social`na vidpovidal`nist` vy`shhoyi shkoly` v konteksti Bolons`kogo procesu [Social responsibility of higher education in the context of the Bologna Process]. *Vy`shha shkola*. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VcFwX-bbr5oJ:library.uipa.edu.ua/images/data/Vissha-osvita/3.doc+&cd=27&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> [in Ukrainian].
- Shevchenko, L. (2011). Social`na vidpovidal`nist` vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv: aspekt yakosti osvity` [Social responsibility of higher education institutions: the aspect of education quality]. *Ekonomichna teoriya ta pravo 4(7)*, 5-15. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3853/1/Shevchenko_5.pdf [in Ukrainian].
-

Стаття надійшла до редакції 09.11.2021

Прийнято до друку 17.12.202

Social responsibility of universities as a tool for community development (analysis of domestic scientific publications)

Olena Lytovchenko, Institute of Higher Education of the NAES of Ukraine, Junior Researcher

The article is devoted to the problems of formation and popularization of social responsibility, which is considered as one of the ways to improve the welfare of society. Social responsibility of universities is seen as an important tool for building partnerships and community development. The paper analyses the domestic scientific publications on the social responsibility of universities and their interaction with the community. The main substantive dimensions of existing research are identified, which include the relationship between social responsibility of universities and their competitiveness, as well as the impact of social responsibility of universities on the quality of higher education. The need to strengthen the applied aspect in the study of social responsibility is emphasized. There is a lack of research aimed directly and comprehensively at the problem of interaction between universities and local communities. The relevance of the study of social responsibility of universities is due to trends in society as a whole (sustainable development) and the process of reforming higher education (competitiveness of institutions, expanding university autonomy and financial autonomy, in particular, strengthening the social mission of higher education). Domestic experts in the study of social responsibility of universities are more focused on theoretical aspects. The applied aspect of research on the implementation of social responsibility of higher education institutions in Ukraine needs to be strengthened. The main content vectors of the study of social responsibility of universities by domestic scientists include: the relationship between social responsibility of universities and their competitiveness; the impact of social responsibility of universities on improving the quality of higher education.

272

Keywords: social responsibility, interaction with the community, quality of higher education, competitiveness of institutions, stakeholders, society, economic development.